

De l'alfabet a la cultura política

written by Josep M. Boixareu Vilaplana | 19 d'octubre de 2021

L'origen de la cultura és tan antic com l'ésser humà. Caldria recular fins a les caveres de l'Homo sapiens i gaudir de les seves pintures a les parets, però anirem molt més endavant en el temps, fins a uns 3.000 anys aC., a la Mesopotàmia dels caldeus. De 2.000 anys aC. provenen les tauletes i els jeroglífics egipcis. Els caldeus parlaven llengües semítiques, entre les quals l'àrab i l'hebreu (segles IV i III aC.). Sembla, però, que el primer alfabet prové del fenici (s. XI aC.) que només tenia consonants. Ja més elaborats i amb vocals apareixen l'arameu i el grec (s. IX aC.). No hi ha unanimitat entre els experts sobre l'aparició del llatí, varia entre els segles VIII i V aC. Els orígens de l'escriptura ibèrica nord-oriental, en la qual s'insereix l'iber que parlaven i escrivien els nostres avantpassats del Vallès Oriental, data del segle IV aC. Em permeto recordar que l'origen del topònim Llerona prové de l'iber *Lauro* que va anar derivant, amb l'arribada dels romans, en *Laurona*, *Lorona*, *Lerona* fins arribar a l'actual Llerona. Els romans no tan sols van llatinitzar els noms ibers sinó també els dels déus grecs, les muses o els astres. L'alfabet, els alfabetos, donen una gran embranzida a la cultura, a tota mena de cultures.

Hi ha hagut i hi ha molts intents de definir el concepte de cultura. A mi m'agrada especialment una de les que dona Dietrich Schwanitz, per la seva concisió i aproximació al mètode científic: "Cultura és el saber acumulat i estructurat". Altres, com el gran promotor del pensament humanístic, Angello Alfieri Megale, s'hi estenen més. Diu que la cultura no és tan sols el procés de l'activitat humana, sinó que també és el producte d'aquesta activitat que és un conjunt de maneres de pensar i viure; és el que entenem per civilització i en el qual estan compresos el llenguatge, la

indústria, l'art, la ciència, el dret, el govern, la moral, la religió, com els instruments materials amb què es materialitzen les realitzacions culturals.

Aquesta materialització es manifesta, per exemple, en la cultura gastronòmica, la cultura de l'esport, en una cultura tan activa i necessària com és prendre mesures contra el canvi climàtic antropomòrfic. Gairebé tothom sap en què consisteix la gran cultura; no és la que aquí ens interessa. Ens interessa més la cultura popular, la tradicional, la que confereix identitat a un poble. Recordem que la nostra identitat nacional catalana es basa en la cultura i les tradicions hi tenen un pes important: les cançons populars, els balls com la sardana, l'espolsada tan nostrada, els castellers, els jocs de foc, la majoria dels quals es manifesten en les nostres festes majors. Tot això i més és cultura. Però no tot el que ens fan passar com a tal ho és. No m'entretindrè en aquest extrem perquè cadascú té la seva vara de mesurar.

La que no deixaré de banda és la cultura del llibre, com a tal i com a primera eina portadora de cultura, i el llibre suposa lectura. L'any 2020 la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya va encarregar a la filòloga i escriptora aragonesa Irene Vallejo la redacció d'un Manifest per la lectura. N'extrec alguns paràgrafs que em venen com l'anell al dit. "Narrem, escrivim i llegim perquè hem fabricat la fabulosa eina del llenguatge humà (...) Llegir no ha sigut mai una activitat solitària, ni tan sols quan la practiquem sense companyia en la intimitat de llar. És un acte col·lectiu que ens acosta a altres ments i afirma constantment la possibilitat d'una comprensió rebel a l'obstacle dels segles i fronteres (...) En aquests dies incerts, que sembla que els crits se senten més que els murmuris, els llibres continuen mantenint viu el diàleg silenciós d'un parell d'ulls que escolten la veu d'unes fileres de lletres (...) Els llibres ens recorden que la salut de les paraules arrela a les editorials, a les llibreries, als

cercles de lectures compartides a les biblioteques, a les escoles.”

Hi ha també una cultura cívica que, segons C. P. Snow, no és una cultura moderna, sinó una barreja de la modernització amb la tradició que, amb la seva prosa encerada, ens ha presentat una dicotomia entre les cultures humanística i científica-tècnica (d'aquesta darrera en parlaré en un pròxim article). D'aquesta aparent dicotomia alguns autors dedueixen que ens manca una tercera cultura, la cultura cívica. Aquesta cultura no concerneix solament als ciutadans sinó també als poders públics en el seu comportament honest i democràtic. D'aquí a la cultura política només hi ha un pas.

Adriana Rodríguez Franco, en un article publicat el 2017, tractava d'explicar l'acció política dels individus i les comunitats a partir de marcs culturals que atorguen sentit a les dites accions. La cultura política i el seu abast com a concepte es veu minvat en la mesura que el seu ús no és molt freqüent i quan s'utilitza es fa amb finalitats descriptives o directament propagandístiques. El que s'entén com a cultura política en la història està concebuda, sobretot, com un conjunt de valors, creences i actituds enfocats a explicar l'acció humana en l'àmbit de la política. Adriana Rodríguez remarca l'important estímul que va significar per a l'estudi històric de la democràcia la confluència entre política i cultura en els darrers anys. Una opinió: devia ser per a l'estudi històric perquè en l'acció política diària, tant legislativa com executiva, no es nota gaire.

En definitiva, hauríem de poder dir que la cultura ens salva si l'apliquem de manera saberuda i honesta. Tornat a Irene Vallejo, en el seu llibre tan difós, *L'infinit dins d'un jonc*, hi escriu: “L'únic que val la pena és l'educació, referint-se a un seguidor del culte a les muses. Tots els altres béns són humans i petits i no mereixen ser buscats amb tenacitat. Els títols nobiliaris són un bé dels avantpassats. La riquesa és un regal de la sort, que la dona i pren. La glòria és

inestable. La bellesa és efímera; la salut inconstant. La força física cau presa de la malaltia i la vellesa. La instrucció és l'única de les nostres coses que és immortal i divina. Perquè només la intel·ligència rejoyeneix amb els anys, i el temps, que tot ho arrabassa, afegeix saviesa a la vellesa. Ni tan sols la guerra que, com un torrent, tot ho escombra i ho arrasa, et pot prendre el que saps". Per acabar, recordo el que el meu pare em va repetir tantes vegades: La cultura és el que sempre queda. Ningú no te la pot prendre. Encara que perdís la memòria sempre queda un rastre, un criteri fet d'experiències i de lectures.